

ДЕСТАБІЛІЗУЮЧІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Банківська система націлена на забезпечення стійкого розвитку економіки держави. У зв'язку з тим, що економіка України впродовж багатьох десятиліть потерпає від значної чисельності дестабілізуючих зовнішніх та внутрішніх факторів, її банківська система також знаходиться в такому ж несприятливому середовищі. Негативний вплив стримує розвиток самої банківської системи, а також перешкоджає належному обслуговуванню та захисту інших суб'єктів господарювання. Запроваджені до цього часу реформи як у сфері розвитку економіки, так і банківської справи, не дають відчутних результатів і економіку держави продовжує лихоманити.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед наукових джерел, в яких висвітлюється проблематика розвитку вітчизняної банківської системи, варто виділити статті таких відомих вітчизняних науковців як Г.М. Азаренкова, С.М. Аржевітін, З.М. Васильченко, О.В. Дзюблук, В.В. Коваленко, О.Г. Коптюх, М.І. Крупка, В.І. Міщенко, А.М. Мороз, С.В. Науменкова та інші. Однак зауважимо, що проблеми розвитку банківської системи з метою їх усунення або належного управління повинні досліджуватись всесторонньо та постійно.

Виклад основного матеріалу. Впродовж останніх років економіка України нагромадила згубний багаж невирішених проблем системного характеру: хронічний дефіцит бюджету і платіжного балансу, слабка і нераціональна фіскальна політика, низька інвестиційна привабливість, критичне нарощення державних боргів, політична та соціальна напруга тощо. Протягом 2013–2017 рр. виявились, накопичувались та прирощувались передусім проблеми загального характеру, які були зумовлені некерованістю системних ризиків (табл. 1). Внаслідок цього, а також, зважаючи на специфіку діяльності банківських установ, виникали та поглиблювались ризики несистемного характеру.

Таблиця 1

Ідентифікація дестабілізуючих проблем
розвитку банківської системи України у 2013–2017 рр.

Проблема	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
1. Високий рівень макроекономічних ризиків	v	v	v	v	v
2. Складна політична ситуація	–	v	v	v	v
3. Зниження довіри населення	–	v	–	–	–
4. Зростання інфляції	–	v	v	–	v
5. Зростання валютного курсу	–	v	v	v	v
6. Скорочення експорту	–	v	v	v	–
7. Зростання імпорту	–	–	–	v	v
8. Дефіцит платіжного балансу	–	v	–	–	–
9. Скорочення золотовалютних резервів	–	v	–	–	–
10. Значні виплати за зовнішніми державними зобов'язаннями	v	v	v	v	v
11. Значні валютні обмеження	–	v	v	v	v
12. Відтік депозитів	–	v	–	–	–
13. Зростання відсоткових ставок за кредитними операціями	–	v	v	–	–
14. Високі відсоткові ставки	v	v	v	v	v
15. Скорочення кредитування	–	–	v	v	–
16. Скорочення ресурсної бази банків	–	v	v	–	–
17. Збитковість банківської діяльності	–	v	v	v	v

Джерело: власні дослідження.

Серед хронічних проблем, які притаманні вітчизняній банківській системі варто виділити складну політичну ситуацію, яка від 2014 р. супроводжує усі без винятку економічні процеси в державі. Окрім того, вагомим є постійний вплив на стабільність економічного розвитку таких явищ як зростання валютного курсу, скорочення експорту, значні виплати за зовнішніми

державними зобов'язаннями та високі відсоткові ставки за кредитними операціями. Також помітним є вплив протягом окремих років таких факторів як зростання інфляції, відтік депозитів через зниження довіри населення, скорочення ресурсної бази банків та скорочення кредитування.

Хронологічно варто зауважити, що у 2013 р. спостерігалось відновлення економічної активності в економіках розвинених країн та таких, що розвиваються. На цьому фоні, відповідно до звітних матеріалів НБУ, банківська система України поступово стабілізувалася та примножувала свої досягнення в частині грошово-кредитної, валютної та регуляторної політики. Зокрема, спостерігалася стабільність цін (споживча інфляція становила 0,5 %), двічі впродовж року знижувався рівень облікової ставки НБУ з відповідним зниженням відсоткових ставок за кредитами, зросли обсяги кредитування завдяки нарощенню ресурсної бази комерційних банків.

У 2014 р. банківську систему і економіку України цілому лихоманила безпрецедентна комплексна політико-фінансово-економічна криза, яка була спричинена нераціональністю економічної політики попередніх років та політичними змінами у 2014 р. Зокрема, Національний банк обґрунтував критичні показники дефіциту платіжного балансу та скорочення золотовалютних резервів як наслідок багаторічного штучного утримання фіксованого валютного курсу. Окрім того, центральним банком наголошувалося на невідповідності бюджетно-податкової політики, застарілості підходів в управлінні енергетичним сектором та високій доларизації державних боргів, оскільки навіть внутрішні активні запозичення здійснювались в іноземній валюті, що посилювало вразливість до валютного ризику.

Загострилися проблеми національної економіки та стабільності грошової одиниці: за рахунок втрати певної кількості підприємств з території анексованого Криму та окупованого Донбасу різко знизилась обсяги ВВП; соціальна напруга призвела до різкого зниження довіри населення до банківської системи – скоротилися обсяги депозитних заощаджень; стримування інфляції та девальвації здійснювалось шляхом підвищення облікової ставки, що зумовило різке скорочення обсягів кредитування. Національним банком було розпочато процес переходу до нової монетарної стратегії – режиму інфляційного таргетування – першим кроком якого стала відмова від фіксованого обмінного курсу та використання середньозваженого ринкового курсу. Однак, першою реакцією на такі заходи була чергова хвиля підвищення валютного курсу та втрата частини золотовалютних резервів.

Початок 2015 р. продовжив негативні тенденції 2014 р., проте, застосовані з боку НБУ обмеження на валютному ринку та жорстка монетарна політика змогли дещо стримати песимістичні прогнози. У 2015 р. спостерігалось скорочення виробництва ВВП, а відтак і експорту, що сприяло зростанню валютного курсу. Неоднозначним фактором виступив факт налагодження співпраці з МВФ, що забезпечило нарощення золотовалютних резервів та покриття дефіциту бюджету, однак з одночасним зростанням боргового навантаження. У цьому ж році здійснено безпрецедентний для вітчизняної практики крок – очищено сегмент великих банків на які припадає 90 % активів банківської системи, що спричинило загальне скорочення ресурсної бази.

З боку НБУ визнано, що у 2014–2016 рр. у банківській системі відбувалася системна криза, яка зумовила не лише реформаційні заходи, а й лягла тягарем на бюджет держави, оскільки чимало коштів було спрямовано на докапіталізацію ПАТ «ПриватБанку» та інших державних банків. Отже, найзначущими проблемами 2016 року стали: необхідність докапіталізації низки важливих банківських установ згідно результатів їх стрес-тестування, а також катастрофічна збитковість усієї банківської системи. На тлі цих двох ключових проблем банківська система почала поступове відновлення колишніх показників розвитку.

Підсумки 2017 р. дають підстави виділити декілька проблем, які потребують негайного вирішення: досі високий рівень інфляції, який значно відхиляється від прогнозованого та постійний ризик зростання валютного курсу. У зв'язку з цим нагальним завданням, яке стоїть перед банківською системою є удосконалення нормативного регулювання валютних операцій. Окрім того економіка потребує повномасштабного відновлення кредитування, однак стримуючим фактором виступають масові прояви недобросовісності позичальників та погана якість кредитів.

Висновки. Впродовж досліджуваного періоду, а це 5 надзвичайно кризових і реформаційних років, у банківській системі України спостерігались взаємопов'язані, взаємодоповнюючі та

надзвичайно вагомі проблеми: високий рівень макроекономічних ризиків; політична нестабільність та військовий конфлікт на сході країни; зниження економічної активності; високий рівень споживчої інфляція; розбалансування державного бюджету; тісна залежність національної економіки від міжнародного фінансування, зокрема, підтримки МВФ; погіршення платіжного балансу; впровадження низки структурних реформ у банківській сфері; вплив депозитів та суттєве скорочення обсягів кредитування; системна збитковість.

Отже, сучасна концепція розвитку банківської системи України повинна бути спрямована на успішне подолання існуючих проблем та досягнення свого сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Аржевітін С.М. Системна банківська криза в Україні: особливості, причини та шляхи подолання / С.М. Аржевітін // Інвестиції: практика та досвід. – 2016 – № 8. – С. 16 – 18.
2. Баришевська І.В. Банківська система України: реалії та перспективи [Електронний ресурс] / І.В. Баришевська, А.В. Камашев // Modern Economics. – 2017. – № 5. – С. 6–12.